

1.5.1953

Martin
Štoll

ZAHÁJENÍ
TELEVIZNÍHO
VYSÍLÁNÍ

ZROZENÍ
TELEVIZNÍHO
NÁRODA

HAVRAN
PRAHA
2011

7.

PRVNÍCH 301 DNÍ – CO S NOVOROZENĚTEM (DO 25. 2. 1954)

Překonávání provizoria

Kolik z oslavenců si však uvědomovalo, co se opravdu stalo? Byla to politicko-společenská událost, bude se na ni vzpomínat, budiž. Ale co zítra? Kdy bude další vysílací den? Co bude jeho náplní? A co pak? Celý týden, měsíc, rok? Co každodennost následujících třiceti, padesáti, šedesáti let? Nikdo z přítomných - a patrně ani z diváků - si nedovedl představit, jak olbřímí mechanismus, konglomerát technického a tvůrčího umu, žrout času a prostor neomezených možností byl právě uveden do chodu. Kolik to bude stát peněz, úsilí, budov, technického zázemí, jak obtížné bude překonávat rutinu a remeslnou machu, jak těžké bude obstát v mocenských vlivech, kolik lidí bude uvázáno k obrazovce z obou stran (zepředu i zpoza ní), jak mocně to všechno zapůsobí na chování společnosti v běžném životě i ve vypjatých historických situacích. V onu chvíli nikdo neměl s televizním médiem žádné zkušenosti - ti největší žijící čeští experti (třeba Pilát nebo Šafránek) znali televizi z experimentálních pokusů a jejího zavádění se nezúčastnili. Žádné vysílání na světě nebylo ještě tak zaběhnuté, aby bylo možné se někde inspirovat.

Nezbývalo než se vydat po vlastní cestě ořukávání a hledání. Základní technické zázemí bylo, nadšení a dychtivost štábů také, nic tedy nebránilo balancovat na hranicích možností svých i média samotného. Však se v květnu 1953 začalo vysílat rázem třikrát v týdnu (středa, pátek, sobota), což bylo tempo, které se při daných podmínkách nedalo realizovat ani vydržet. Přesto zkušební vysílání ČST trvalo necelých deset měsíců: od 1. května 1953 do 25. února 1954.

Zpoza obrazovky se otevřel nekonečný prostor. Televize měla zelenou, bylo státním zájmem, aby se zdokonalovala. Mohla počítat s velkými investicemi. Z důvěrného materiálu *Návrh perspektivního plánu rozvoje televise na území Československé republiky*, který vypracovala vládní komise pro výstavbu televise pro ministerstvo kultury (31. 1. 1956), víme, že se pro celý televizní projekt počítalo ve druhé pětiletce s neuvěřitelnými 525 403 000 korun. Měly být vydány na dostavbu pražského studia, výstavbu bratislavského studia a na všechny potřebné technologické výzkumy do roku 1960. Nicméně v době, kdy se teprve vysílání rozbíhalo, se už na řadě pracovišť intenzivně vymýšlela zlepšení a vyvíjela nová zařízení.

Ve Výzkumném ústavu pro sdělovací techniku A. S. Popova pracovali na výrobě televizních reléových zařízení pro přenos modulace, ve Výzkumném ústavu pro vakuovou elektrotechniku bojovali s vývojem a kusovou výrobou nedostatkových elektronek, obrazovek a snímacích elektronek pro kamery typu superortikon a vikon, přičemž jejich sériovou výrobou byla pověřena Tesla Rožnov a Tesla Vrchlabí. Tesla Hloubětín, závod Julia Fučíka, se intenzivně zabývala vývojem a výrobou televizních vysílačů, kterých mělo být do roku 1960 po republice celkem deset (Praha, Hradec Králové, České Budějovice, Plzeň, Ústí nad Labem, Brno, Ostrava, Bratislava, Banská Bystrica a Košice) a podle složitosti terénu měly dosahovat až výšky 300 m. V politickém zadání bylo i napojení na sítě ostatních lidově demokratických států, tedy zemí socialistického bloku, aby mohlo docházet ke vzájemné výměně programů. Tesla Strašnice spolu s Teslou Pardubice měly za úkol vyvíjet nové typy televizních přijímačů a chrlit jeden za druhým pro volný prodej. Ten byl totiž zahájen 15. července 1953 a předpokládalo se, že výrobní pás opustí do roku 1960 celkem 633 000 kusů různých modelů. V roce 1956 se začalo pomalu přecházet z přístrojů s obrazovkou 15 x 20 cm na dokonalejší spotřebitelské výrobky se stínítkem 22 x 28 cm, a to byl jen začátek. Dokonce se počítalo se zavedením barevného vysílání v horizontu roku 1965.

Televizním budovatelům bylo jasné, že televize se rozšíří stejně jako rozhlas a že *téměř každá rodina bude mít televizní přijí-*

mač. Udivující je, že nebylo nutné řešit vztah televize a rozhlasu jako konkurenčních komunikačních kanálů, ale že bylo nutné se postarat o vztah televize a filmu. Ministerští futurologové předpovídali, že obě tato audiovizuální média projdou významnou technologickou proměnou, a upozorňovali, že by se nemělo plynout pevně na duplicitní výzkum. Dvacetistránkový *Perspektivní plán technického rozvoje ministerstva kultury* (1954) líčí možnosti, kudy film a televize mohou jít spolu a kde se jejich cesty rozejdou. *Cestou televise budou šířeny dlouhé umělecké filmy nevelkébo rozsahu s malým počtem herců, filmy, jejichž účín nezávisí na vytváření atmosféry zvláštní povahou fotografie. Cestou filmu naopak budou trvale nebo velmi dlouhou dobu šířeny umělecké hrané filmy monumentální povahy, filmy s velkou čitelností scén a obrazů, filmy s větším počtem herců apod.* Kinematografii materiál prorokuje přechod na barevný a širokoúhlý film, poté na plastický film a stereofonní zvuk, televizi zase primární záznam na úzký 16mm film, záznam vysílání pak nejen na 35mm film, ale též na magnetický pás. Dokonce se uvažovalo o zřízení asi 50 zvláštních kin s velkoplochou (dnes říkáme velkoplošnou) televizní obrazovkou (!), kde by se diváci mohli poučit zpravodajskými a dokumentárními televizními snímky. Film a televize si navíc měly vyjít vstříc i technologicky, neboť se počítalo s vývojem televizního kamerového řetězce pro barrandovská studia, aby režisér měl v televizním hledáčku okamžitý náhled na to, co se právě natáčí na film. Viděno dnešním stavem techniky, všechno se postupně vyplnilo.

Přes tyto vize byl život televize jakožto organizace ztěžován zmateným hledáním její organizační struktury a místa ve státní správě. Čs. rozhlasový výbor, který spadl pod ministerstvo informací a osvěty a byl jako vrcholový řídicí orgán zřízen roku 1952, byl už v říjnu 1953 zrušen. Veškerá agenda rozhlasu a televize, která se netýkala techniky a přenosu signálu, přešla pod nově vzniklé ministerstvo kultury, kde byl vytvořen nový orgán Hlavní správa Čs. rozhlasu. Technika zůstávala nadále v kompetenci mi-

nisterstva spojů, takže k odstranění dvoukolejnosti řízení bylo ještě daleko.

Naopak - Hlavní správa radiokomunikací vydala v roce 1954 podrobný *Statut Televise Praha*, kde definovala a potvrdila současný stav. V době nastolování socialistických hospodářských vazeb bylo kouzelné, že hlavní náplní Televise Praha bylo bezplatné poskytování služeb Ústřednímu televiznímu studiu Praha. Ředitelem byl Jan Janota, hlavní inženýr Jaroslav Zuzák vedl provozní složky rozdělené na provoz, údržbu a vysílač na Petříně.

Ústřední televizní studio řízené Karlem Kohoutem bylo rozděleno na úsek provozu a správy a na úsek dramaturgie. Provozem byl pověřen Miroslav Raž a dramaturgii (pozdější ústřední ředitel ČST v období tzv. normalizace) Jan Zelenka, který byl zároveň i zástupcem ředitele pro otázky programu. Postupně vzniklo v dramaturgii pět redakcí: literárně-dramatická a redakce pořadů pro děti, dále hudební, filmová, politicko-zpravodajská a kulturní.

I tady se počítalo s bujným rozvojem. Zatímco při zahájení vysílání měla tato část televize čtyři zaměstnance, koncem roku 1953 jich měla pět. Na sklonku následujícího roku jich už však napočítáme 92, stovka byla překročena rok poté a do roku 1960 se plánovalo, že program bude zajišťovat 219 pracovníků. Rodily se i mzdové tarify a pracovní právní předpisy; vycházely samozřejmě ze zkušeností rozhlasu. U každého povolání byly uvedeny kromě náplně činnosti také předpoklady pro příslušné *adepty* (adept dramaturgie, adept asistenta režie, adept asistenta produkce apod.).

Zatím ovšem ta hrstka zaměstnanců docházela pěšky z Václavského náměstí, protože se neměla kam usadit. Hospodářská správa bez povolení v červnu 1953 vlastními silami rozdělila malý sál v prvním patře Besedy hobrovkami na pět improvizovaných místností, které sloužily současně jako pracovny ředitele, vedoucího provozu a správy, hospodáře, produkce, dramaturgie, ale také jako maskérny a šatny. V ostatních částech budovy pak sídlila druhá, technická část televize. V září 1953 se podařilo získat tři místnosti v Jungmannově ulici 17, kam se mohla uchýlit dramaturgie, další místnosti přibýly v květnu 1954. V zimních měsících prvního roku

vysílání byla v přízemí Besedy zprovozněna provizorní šatna a v dubnu 1954 i maskérna. Časem tam vznikl též bufet, kterému se pro jeho velikost říkalo „kufr“, což se jako slangové označení drží v televizní hantýrce zaměstnanců a spolupracovníků České televize dodnes - nyní se tak označuje jídelna v budově Zpravodajství.

První měsíce vysílání měly opravdu pionýrské zázemí. Vedoucí pracovníci chodili pěšky, natočené filmové kotouče se vozily na vyvolání do Družstva Fotografie v Holešovicích v ulici Na Zátorách (někteří pamětníci uvádějí dnes již neexistující ulici Pod Zátorami, která zanikla roku 1978), a to buď taxíkem, nebo tramvají. Aby se nemuselo do materiálu moc stříhat, reportážní filmoví kameramani se postupně naučili pracovat tak, že už rovnou při natáčení změnou velikosti záběrů a různými úhly pohledu vytvářeli přímo v kamere souvislé filmové vyprávění, takže nebylo potřeba sled obrázků dále upravovat. Pokud bylo přece jen nutné do vyvolaného materiálu stříhnout, měla televize propůjčené dvě střížny na 16mm film v Jungmannově ulici, později se podařilo získat i střížnu na 35mm film ve Vodičkově ulici. Improvizovaně šlo stříhat také v samotné Měšťanské besedě. Po dvou letech vysílání byla na pavlač domu instalována promítací kabina pro snímání z filmu - stroje však musely být zapůjčeny opět z Čs. státního filmu. Televize disponovala dvěma auty, dodávkou a nákladním vozem, po spartakiádě v roce 1955 dostala ještě tři terénní vozy, bylo nutné si ale půjčit další od armády.

Všichni věděli, že budova a její *genius loci* mají svá omezení, leč nesčetněkrát byli ujišťováni, že jde o dočasné řešení. V říjnu 1953 navštívila pražské studio ministerská komise, která došla k závěru, že studio nevyhovuje po akustické stránce a že do obrazu není možno zachytit celou scénu, což je po půl roce provozu kuriózní zjištění. Zároveň konstatovala, že pracovní podmínky nesplňují základní hygienické normy (hlukové, tepelné, bezpečnostněpracovní apod.). Tento stav trval mnoho let, ještě v roce 1968 si závodní lékařka posteskla, že *takový soubor špatných pracovních podmínek jsem nezažila. [...] Neúměrně přibývá chorob z psychického vyčerpání. V televizi je málo místa, lidé jsou na sebe namačkání, oblušení*

bovor); *telefon*; V porovnání s jejími předchozími pracovišti (Technoexport a Masna) to *v televizi není práce, ale nádeničina*.

Přesto všichni, kteří byli tehdy v televizi zaměstnaní, uchovávají na divoké začátky vzpomínky prodchnuté něhou a nostalgií. Prvním interním režisérem byl Antonín Dvořák, kameramany Eduard Landisch, Jan Kraus a Jaroslav Utikal. Cenné impresy, bohužel nedokončené, publikoval Martin Glas, který byl od srpna do října 1953 v Ústředním televizním studiu Praha na praxi jako student produkce FAMU; do zaměstnaneckého poměru (s průkazkou číslo 53) nastoupil roku 1955 jako vedoucí výrobního štábu (resp. produkční) zpravodajské redakce. Podobně externě s televizním zpravodajstvím, dá-li se to tak nazvat, spolupracoval i Miroslav Lang, který nastoupil v roce 1955 do redakce vysílání pro děti a mládež. Na programu, ať už filmovém nebo vysílaném přímo ze studia, se pak reálně podílel Ivan Urban jako vedoucí programu a jeho dramaturgové Oldřich Kryštofek (dětské vysílání), Viktor Růžička (zpravodajsko-politické vysílání), Jiří Procházka, později František Daniel a Otto Zelenka (literárně-dramatické vysílání). Vějíř stálých spolupracovníků byl široký, nejčastěji se setkáváme se jmény Elmar Klos a Karel Pech (všechno), Jiří Lehovec (dokumenty), Pavel Blumenfeld (reportáže), Oldřich Lipský (estrády), Jiří Trnka (pro děti), Václav Krška a Jiří Krejčík (hrané a divadelní programy).

Kromě herců, nejčastěji z pražských divadel, resp. úplně nejčastěji z činohry Národního divadla, se na obrazovce začali objevovat první hlasatelé a zejména hlasatelky, které se postupně staly v očích diváků ztělesněním média, dnešním jazykem celebritami. Prameny uvádějí, že první hlasatelkou byla Jarmila Šusterová, ovšem ani při podrobném studiu programových plánů jsem na její jméno nenarazil. (Patrně byla první hlasatelkou v zaměstnaneckém poměru.) Nalezl jsem však jména Božena Obrová (poprvé se zmiňuje 3. 6. 1953), Eva (Evženie) Podhorská (poprvé měla vystoupit 6. 6. 1953), Zdenka Procházková (poprvé 13. 6. 1953), Evelyn Richterová (poprvé 8. 7. 1953) nebo Jaroslav Mastil (poprvé 15. 10. 1953).

Bylo potřeba zocelit a stabilizovat tvůrčí kádr. Ministr Kopecký pozval na ministerstvo 19. ledna 1954 vedoucí zástupce divadel,

Čs. státního filmu, Čs. rozhlasu, Ústředního televizního studia (Karel Kohout a Jan Urban) na jedné straně a zástupce Akademie múzických umění na straně druhé (rektor Antonín Martin Broušíl). Cílem bylo naléhat na nedávno založenou vysokou školu, aby vychovávala své studenty pro praktické uplatnění v uvedených médiích. V komuniké pak bylo řečeno, že *AMU uznává nároky filmu, rozhlasu a televise na mladé umělce, zreviduje své dosavadní stanovisko a bude napříště vycházet požadavkům těchto složek vstříc*. Jedním z výsledků tohoto nátlaku bylo, že v roce 1954 do televize nastoupili čerství absolventi divadelní fakulty režiséři Eva Sadková, Antonín Moskalyk a Jiří Bělka, dramaturgové Jarmila Turnovská a Jana Dudková, z filmové fakulty režisér František Filip, dramaturgové Jaroslav Dietl a Otto Zelenka nebo kameramani Vladimír Opletal a Josef Motejl. *Spolu s těmi, kteří přišli z divadel, z filmu a rozhlasu, vytvořili silnou zakladatelskou generaci, která začala „na zelené louce“ bledat a nalézat, v čem je specifika televizní tvorby*, vzpomíná pozdější zaměstnanec Ladislav Daneš. Většina z nich spojila s televizí celý svůj život; dnes již legendární František Filip byl pak ten, který v roce 1995 vstoupil jako první do pomyslné Síň slávy v divácké anketě TÝTý a za celoživotní mistrovství získal i Cenu Vladislava Vančury (2011).

Mezi výročími, Silvestrem a Evženem Oněginem

Co se však dělo na televizní obrazovce? Co vlastně televize nabízela během zkušebního vysílání svým divákům? Jakými zbraněmi o ně bojovala? Tehdy nemůžeme samozřejmě mluvit o sledovanosti, jak ji známe dnes, tzv. koláče nebyly potřeba - jeden program, omezené vysílání, počet televizorů šlo spočítat celkem hravě. (Do konce roku 1953 jich sice bylo vyrobeno 12 300 kusů, prodal se však pouhý zlomek. Při průměrném platu 1800 Kčs si přístroj stojící asi 4000 Kčs mohl koupit málokdo, zvláště po úderu měnové reformy.) Zato je jisté, že když už se vysílalo cokoliv, byly všechny přístroje zapnuty. Samotné sledování bylo společenskou událostí. Lidé se scházeli u sousedů, kteří televizi měli

(resp. mohli si ji dovolit), a kolektivní vnímání, obdobné tomu v kině, se považovalo za typický průvodní jev.

Program slavnostního dne jsme podrobně rozebrali, je vděčné o něm psát, nacházíme jej v nejrůznějších mediálních kompenciích. Bohužel následující pořady, vysílané v prvních letech televize, nejsou v drtivé většině případů zachovány, a tak nezbyvá než se pokusit rekonstruovat jejich portfolio prostřednictvím programových plánů a od 5. listopadu 1953 také podle anoncí v rubrice *Televize vysílá* časopisu *Československý rozhlas a televize*. Je zde ovšem třeba zdůraznit slovo „plán“, jelikož na některé dny bylo připraveno i více variant a dnes nelze zjistit, která nakonec byla provedena. Oznamování programu veřejnosti bylo uvozeno sdělením: *Rádi bychom vám již i v průběhu zkušebního vysílání pravidelně oznamovali programové složení vysílacích večerů, přesnou dobu jednotlivých pořadů. Zkušební povaha vysílání to však ještě nedovoluje. Věříme, že nám tento nedostatek začátku posluchači prominou, a do doby, než započneme s podrobnými oznamkami, budeme vás pravidelně informovat aspoň o některých významnějších a zajímavých pořadech týdne.* Změna programu byla zkrátka vyhrazena. A že to bylo potřeba!

A tak vidíme, co se například vysílalo hned druhý den, 2. května 1953. Na programu bylo:

skeč, satira (Lipský)

dětský program (zodpovědný mistr Trnka)

ukázka z filmu Rodná země (zodpovědný Klos)

film Julije Rajzmana Dobyetí Berlína (zodpovědný rovněž Klos)

Již v počátcích byla tedy použita jedna z dramaturgických metod typických pro televizi od prvního dne až po dnešní vysílání: práce s výročími. Výročí mohou plnit funkci inspirace a televize jako kulturně-společenský fenomén jejich připomínáním udržuje vědomí souvislostí, kontinuity. Často se k nim však progra-

moví pracovníci uchýlovali jako ke spásnému daru, který nějak naplní slabou koncepci. Navíc televize byla od počátku politickým činitelem, a tak skrze výročí mohla tuto svou hlavní úlohu, danou jí do vínku, plnit vrchovatě.

Pro zajímavost uvedme, co ve zkušebním vysílání televize oslavovala: 32. výročí ustavujícího sjezdu KSČ (14. 5. 1953), 250. výročí založení Leningradu (27. 5.), osvobození Polska Rudou armádou (27. 7.), 4. výročí založení NDR (7. 10.), výročí znárodnění (27. 10.), 57. narozeniny K. Gottwalda (21. 11.), 69. narozeniny A. Zápotockého (19. 12.) nebo výročí V. sjezdu KSČ (23. 2. 1954). Tyto události byly připomenuty buď jednotlivostí, jedním dokumentem, tematicky zaměřenou aktualitou, besedou soudruhů ve studiu, nebo naopak komponovaným celkem. Oslava NDR zabrala celé hodinové vysílání písněmi a tanci německého lidu, konkrétně vystoupením německé taneční skupiny, malého pěveckého sboru a sólistů Souboru německých odborů. S verši J. S. Bechera, nositele národní ceny NDR a Stalinovy ceny míru, vystoupil Ladislav Boháč, režii večera měl Václav Kašík. Znárodnění zase přiblížila národní umělkyně Otýlie Beníšková, která dětem vypravovala pohádku o nevděčeném kuřátku, následovaly publicistické záběry z radostného života dětí, školáků, pionýrů; bylo zřejmé, jakým výdobytkem je právo na práci, vzdělání a rekreaci ROH, zkrátka jaká je péče strany a vlády o pracujícího člověka. Všechno důmyslně propojovaly taneční i pěvecké vstupy Souboru Julia Fučíka, a to v režii Pavla Blumenfelda.

Druhou skupinu výročí tvořila připomenutí kulturních institucí či osobností jako Eduarda Vojana (vůbec první televizní výročí po 1. máji, 6. 5. 1953), 85. výročí položení základního kamene Národního divadla (16. 5.), úmrtí Vladislava Vančury (3. 6.), 70. výročí otevření Národního divadla (14. 11.), 30. výročí smrti Jiřího Wolke-
ra (2. 1. 1954), 390 let od úmrtí Michelangela Buonarrotiho (18. 2.). Vančurovské rozjímání mělo být doplněno projekcí jednoho ze spisovatelových filmů (*Marijka nevěrnice* nebo *Před maturitou*), wolkrovský večer tvořilo literární pásmo s lyrickou scénkou, Zlatá kaplička byla připomenuta sérií monologických vystupů předních

herců naší první činohry. Za zmínku stojí i vyzdvížení úmrtí S. K. Neumanna (24. 6. 1953), jehož verše na obrazovce exaltovaně recitovala Ludmila Pelikánová, tehdejší arbiter elegantiarum „pro-citěného“ a pro věc socialismu angažovaného přednesu, a na to plynule navázal Eizenštejnův *Křižník Potěmkin*, nadlehčený vlastním výročí - 38 let od vypuknutí povstání na věhlasné lodi. Zkrátka mnohokrát i později se ukázalo, že mechanické naplňování výročí může vést k naprosté sterilitě a ztrátě dramaturgické i producentské soudnosti.

K hlavním rysům programu prvních měsíců patřila snaha o žánrovou pestrost, o variace snímacích metod a o hledání smyslu celého média. Pořady byly *živé ze studia*, *filmové* z předem vytvořeného záznamu, *smíšené* (kombinace živého vysílání s tzv. dotáčkami) a *ostatní*. Vzhledem k absenci předchozí zkušenosti se na divácích experimentálně zkoušelo, jakou délku vysílání vůbec snesou - denní normou se nakonec stala dvouhodinovka, nejčastěji mezi 20:00-22:00. Zpočátku se vysílání rozjelo třikrát v týdnu (středa, pátek, sobota), s tím však bylo nutné z kapacitních i technických důvodů hned na konci května skončit a omezit se na dva dny (středa, sobota). Tři dny bylo možné programově naplnit zase až od 5. listopadu (úterý, čtvrtek, sobota).

Existuje řada různých výpočtů, kolik hodin bylo odvysíláno v prvním roce, kolik bylo různých programových typů, ovšem není se v podstatě čeho chytit. Není jasné, s jakým intervalem autoři těchto statistik pracovali a hlavně které pořady a podle jakého klíče zařazovali do jednotlivých škatulek. Časově nejbližším pramenem je novinový článek z května 1954, jenž bilancuje, že za rok bylo odvysíláno 161 programů, z toho 18 činoherních představení, 49 celovečerních uměleckých filmů české, slovenské, sovětské, německé a italské provenience, 201 filmů středometrážních, krátkometrážních, loutkových a kreslených, politických a sportovních aktualit (vyrobených většinou se Zpravodajským filmem), 26 programů pro děti, 7 slavnostních koncertních představení, 4 baletní a 7 pěveckých či tanečních vystoupení, více než 35 vědecko-populárních a naučných programů, 12 velkých

estrádních či satirických večerů a desítky menších programů. Na závěr nalezneme zvolání: *První kroky naší mladé televise již byly učiněny. Nyní je potřeba televizi, toto jednorocní malé děcko nejen podpírat, ale dát mu plnou pomoc při plnění dalších důležitých úkolů. První a nejdůležitější je: vysílat vícekrát v týdnu.*

Tvorba programu byla opravdovým hledáním. Jak naplnit všechna očekávání diváků i politických zadavatelů, jak udržet pestrost a celkově to neroztříštit? Je televize pouhým šířitelem, roznašečem, nebo má svoji vlastní estetiku, uměleckou hodnotu? Některé dny vysílání byly vyloženým pelmelem, jindy bylo zase zjevné, že se autoři prvního televizního programu snaží nesourodě směsí vtisknout nějaký logický řád, pocit celku. Za příklad neuvěřitelné, až estrádní změti poslouží program na 20. června 1953, který pro zajímavost uvedu celý:

Moderuje Jiří Štuchal nebo Eman Fiala

Úvod

Orchestr a zpěvačka - Zdeněk Barták

Duo Alexonas - taneční akrobacie (orchestr)

Úsek z filmu Ve světlech manéže

Vypravěč v ostravském nářečí - Štuchal

Orchestr z filmu, event. ukázka z filmu Opona se zvedá

Mimická loutka - kratičká přednáška Nesvadba

Kapela - snímek divadélka Spejbla a Hurvínka (dechovka)

Harmonyton - píseň souboru na foukací barmóniky

Ruda Stolař - Ane-ane-anekdoty (orchestr malé složení)

Kouzelník Lev Blába

Kučerova instrumentální skupina - písničky

Režie večera L. Lípský

K tomuto vysílání nakonec pravděpodobně nedošlo, neboť na tentýž den nalézám v programu také následující plán: *Hudební jaro* a 10 min. film z divadelního představení *Tři mušketýři*, pořad o komicích Janu Werichovi, Vlastu Burianovi a Jiřím Štuchalovi. Podobně na tom zákonitě musel být i první *Silvestr* v historii naší televize:

20:00 Pohyblivé obrázky! Živé drbny na Václavském náměstí, Noční děs a ještě k tomu Chaplin, Frigo, Lupin a všichni, jimž jste se tak rádi smáli při prvních krůčcích filmové techniky.

21:00 Půlhodinka slavných operetních melodí.

21:30 Pouť noci silvestrovské. Veselá silvestrovská setkání s pražskými veseloberními herci - J. Werichem, J. Marešem, S. Neumannem, O. Novým, F. Filipovským, J. Štuchalem, R. Princem, J. Kemrem, M. Horníčkem, B. Bezouškou, M. Sedláčkovou a B. Obrovou.

22:30 Půlhodinka taneční a estrádní hudby.

23:00-0:15 Na stínítku pařížské televize. V pořadu plném silvestrovských překvapení uvidíte a uslyšíte satirické pásmo, které pro vás připravil Fučíkův soubor za spolupráce Karla Macourka.

Naopak tradici tematických večerů chtěli v televizi založit 17. června 1953 *Bulharským večerem*, ale zřejmě ani k němu nedošlo, resp. až někdy později. Zato se uskutečnil 24. října 1953 *Večer s Jaroslavem Haškem*, sestavený z miniaturních divadelních adaptací Haškovy rozmanité tvorby (Záhorský, Fabianová, Mixa, Dohnal, Werich, Horníček, Filipovský), prokládaných Ladovými ilustracemi. Jiným takovým pokusem byl *Večer s Dikobrazem* (buď 31. 10., nebo 28. 11. 1953), který měli na starosti Jaroslav Dietl a Zdeněk Jirotko, dále *Pestrý večer o dětech a dospělých* (6. 2. 1954) či *Morava v tanci, hudbě, zpěvu a vyprávění* (13. 2. 1954) s nezdolnou Jarmilou Šulákovou.

Své televizní premiéry si odbyly i celovečerní filmy, což samozřejmě muselo na miniaturní obrazovce ostře kontrastovat s uměleckými záměry jejich autorů. Dejme tomu, že Eizenštejn již byl po smrti a nemohl nic namítnout proti vysílání *Potěmkina* nebo *Alexandra Něvského* (14. 1. 1954). Co si však mysleli mladí autoři Karel Kachyňa a Vojtěch Jasný, když se premiérovaly jejich opusy ze zájezdu Armádního uměleckého souboru Víta Nejedlého v Čínské lidové republice *Lidé jednoho srdce* (3. 10. 1953)? Jaký efekt si tehdy, s tak malým dosahem vysílání, slibovali inženýři Miroslav Zikmund a Jiří Hanzelka od pravidelných vystoupení (od 17. 5. 1953) a uvedení filmu *Afrika II* (22. 10. 1953), na který se před kiny stály fronty? Bylo čím dál zjevnější, že televize bude potřebovat hodně potravy, a tak bude sahat do zásob všude tam, kde to půjde.

Zajímavý byl rovněž poměr tehdejší televize ke zpravodajství a publicistice. Veškeré obrazové zpravodajství bylo v první etapě naplněno pouze *Čs. filmovými týdeníky*, které se do vysílání přebíraly z Čs. státního filmu. Bylo to absurdní, neboť tytéž týdeníky zároveň kolovaly v kinech. Funkci aktuálního zpravodajství zastávalo vysílání pravidelných zvukových relací Čs. rozhlasu, přičemž na obrazovce se skvěl diapozitivní nápis: *Posloucháte rozhlasové noviny*. Některé politické či zahraničněpolitické otázky byly probírány s hosty ve studiu v tzv. televizních aktualitách. Některé se týkaly i nových výrobků, situace na předvánočním trhu apod. Ze vzpomínek M. Glase vyčnívá aktualita z 10. října 1953, kdy Miroslav Horníček vedl ve studiu besedu se zástupci průmyslu spotřebního zboží a nově otevřeného Domu módy. Tématem byly punčochy ze silonu. Prý zničehonic roztáhl dámské silonové kalhotky a zeptal se: *Soudruzi, co je tohle?* A soudruzi poslušně odpovídali, že to právě vyvinul náš Oděvní průmysl pro pohodlí našich soudružek. Zpravodajství, jak je známe dnes, začalo až o dva roky později, zejména poté, co televize byla vybavena reportážním vozem.

Na co byli všichni tvůrci asi opravdu náležitě hrdí, a u čeho se musíme také my zastavit, bylo oněch 18 činoherních představení. Šlo o inscenace pražských (i mimopražských) divadel, které byly buď vcelku, nebo jejich část přeneseny z jeviště do studia, uprave-

ny minimálně. Prvním velkým kusem byl *Evžen Oněgin* (13. 6. 1953) v podání Jiřího Dohnala, Karla Högera, Eduarda Kohouta, Jiřího Steimara, Jarmily Kronbauerové, Marie Burešové a Evy Polanové z Národního divadla. Tato scéna přinesla ještě Jiráskovu *Vojnarku* a *Samotu*, Gorkého *Měšťáky*, Ostrovského *Pozdní lásku*, Molièrova *Lakomice* nebo Gogolovu *Ženitbu*, která byla úplně prvním nepřetržitým vysíláním, jež trvalo celých 40 minut ze studia – a bez poruchy. Dalšími divadelními soubory, které se mohly blýsknout, byl soubor Realistického divadla Zdeňka Nejedlého (dnešní Svandovo divadlo), herci Městských divadel pražských, Divadla československé armády (dnešní Vinohradské divadlo), Oblastního divadla S. K. Neumanna v Libni (dnešní Palmovka), ale též členové Oblastního divadla Olomouc nebo slovenský soubor Armádního divadla v Martině s Jozefem Krónerem v titulní roli Rachmanovova *Profesora Poležajeva*. Repertoár byl klasický, zaměřený především na ruské a sovětské autory, případně na české obrozence (J. K. Tyl), výjimečně i na jednoho autora bulharského.

Nejprve se zdálo, že symbióza divadla a televize je přirozená, logická, že se přímo nabízí. Později, se zvyšujícími se nároky na televizní specifika, se však ukázalo, že divadlo přenesené do studia nemůže mít tentýž účín, že takové nastudování může inscenaci dokonce škodit. (1. 12. 1953 byl poprvé použit playback: zvuk Smetanovy opery *Dalibor* běžel ze záznamu a operní herci ve studiu pouze deklamovali.) Že je tedy bezpodmínečně nutná televizní adaptace dané inscenace, resp. nejlépe inscenace nová, přímo pro televizi. Tak se začalo uvažovat o prvních televizních hrách, napsaných pro studio, a začal se rodit nový umělecký žánr, ve kterém od šedesátých let – vedle Prahy – vyniklo zejména bratislavské televizní studio ve svých „pondělcích“.

S první původní hrou se počítalo již na 5. května 1953 (!), mělo jít o 20–30minutový kus *napsaný a natočený pro televizi s theme-matem květnových dní 1945, režie Lipský*. O jeho dalším osudu však není nic známo. Zato velmi populární byla pásma vhodně pro televizi vybraných monologických, a tedy minimalistických vystoupení předních herců jako Jaroslava Průchy, Miloše Nedbala,

Ladislava Peška a dalších, uváděná pod společným názvem *Hrdinové okamžiku* (první 6. 6. 1953). Velkým úspěchem byla realizace televizní inscenace Čechovova *Medvěda* (11. 7. 1953) v režii Karla Pecha s Milošem Nedbalem, Marií Glázrovou a Františkem Filipovským. (Čtenáři si ovšem patrně vybaví spíše onu werichovskou verzi z roku 1961 v režii Martina Friče, kde se rozehrál Werichův herecký koncert se Stellou Zázvorkovou a Bohušem Záhorským.) Nutno podotknout, že televizní divadelní představení, nejen činoherní, ale též baletní a operní, se těšila suverénně největšímu zájmu diváků.

Televize si začala uvědomovat, že je potřeba si začít všimát i toho, kdo sedí před obrazovkou. Jeho nároky se totiž postupně zvyšovaly, televize přestávala být jen experimentální hračkou, zkušební vysílání prokázalo, že účinek nového média může být nedozírný. Proto se snažila diváky zorientovat, nabídnout pevnější řád během týdne a jednotlivé dny profilovat. To se projevilo zejména po 5. listopadu 1953, kdy se opět začalo s vysíláním třikrát v týdnu. V úterý byl program sestaven z krátkých filmů a byl oživován aktualitou vysílanou živě ze studia. Ve čtvrtek se začínalo vysíláním pro děti (od 17:00) – tady zahájili svoji televizní kariéru Štěpánka Haničincová, Vladimír Kovářik, Jindřich Fairaizl nebo Ondřej Sekora – a večer, po pauze, se pokračovalo předpremiérami nových filmů a filmovými týdeníky. Sobota byla samozřejmě stěžejním dnem, ta byla věnována přímému vysílání, nejčastěji uměleckých programů. Pomyslným vrcholem zájmu televize jako instituce o diváky a jejich názor bylo založení dopisového oddělení (1. 2. 1954).

Zkušební vysílání Ústředního televizního studia Praha skončilo ve čtvrtek 25. února 1954. Usnesením vlády č. 22 z 9. února 1954 bylo totiž prohlášeno za pravidelné a řadné, jakoliv provizorní podmínky nadále trvaly. Televize tehdy, vlastně k 6. výročí „Vítězného února“, naservírovala toto menu:

Slavnostní zabájení pravidelného vysílání Československé televise pořadem Vítězný únor. Úvodem promluví František Nečásek, ředitel Hlavní správy Čs. rozhlasu a televise. Vlastní pořad bude zabájen Februárovou predohrou Alexandra Moyzesa v podání symfonického orchestru Čs. rozhlasu v Praze za řízení Aloise Klímy. Režisér Draboslav Holub připravil dokumentární film o vítězství pracujícího lidu v únoru 1948. Komentář k němu vytvořil Jiří Marek, laureát státní ceny. Povídku tébož autora Babylonská věž přečte Otomar Korbelář. Ve druhé části pořadu uvidíte televizní předpremiéru nového filmu Josefa Macha, laureáta státní ceny, Rodná země.

Upřímně řečeno, právě tento den by měl být považován za skutečný počátek televize u nás. Od této chvíle bylo již možné televizi brát vážně, stal se z ní závazek nejen vůči straně a vládě, ale zejména vůči divákům. Ale je nanejvýš pravděpodobné, že ani tato knížka vžitou představu o 1. květnu 1953 nezvrátí. Nevadí, žít se s tím dá. Navíc 25. únor 1954 by se tak zařadil mezi další nezapamatovatelná data naší historie.

8)

NA VLASTNÍ NOHY (1. 10. 1959)

Pomalý rozjezd

Dále několik slov o Československé televizi. Když jsem o ní mluvil na konferenci pracovníků ministerstva spojů v březnu t. r., bylo to takřka jako s láskyplnou shovívavostí jako o dítěti, které se má čile k světu zásluhou technické maminky a programového tatínka. Myslím, že dneska tento tón by již nebyl na místě. Jaképak dítě v plenkách, když dnes již počet diváků a posluchačů naší televise je větší, než kapacita všech pražských divadel a kin dobromady, oznamoval ve svém projevu ředitel Čs. rozhlasu František Nečásek při příležitosti Dne rádia v roce 1954. Vystihl fakt, že po těžkých začátcích už Československá televize jede „na ostro“ a má nesporné úspěchy.

Počet diváků rostl, ačkoliv se zpočátku zdálo, že se vyrobené přístroje vůbec neprodají. Ještě ve zkušebním období, na konci roku 1953, se členové základní organizace KSČ podniku Velkoobchod potřebami pro domácnost obrátili v zoufalství na úřad předsednictva vlády, aby zastavil výrobu přijímačů, které nikdo nekupuje. Tvrdili, že pokud se budou prodávat tak jako dosud (tj. asi 500 za rok), mají na skladech zásobu na deset let. Jak jsem uvedl, jedním z hlavních důvodů byla jejich vysoká cena, kterou muselo v zimě 1954 ministerstvo vnitřního obchodu uměle snížit ze 4000 na 2000 Kčs. Poté, jen v prvních třech týdnech po úpravě ceny, se přístrojů rázem prodalo na tři tisíce. Na konci roku 1954 se poprvé zjišťoval i počet vydaných koncesí – bylo jich 3833. Příštího roku jich bylo již 32 119, pak 47 888 (1956), následoval obrovský skok na neuvěř-

Text i přes svůj popularizační charakter je více než z poloviny postaven na nových, resp. dosud nepublikovaných informacích a pramenech. Jen seznam těchto zdrojů by vydal na desítky stran a pro jejich výběr bychom stěželi hledali klíč. Proto jsme se oproti zvyklostem rozhodli tento oddíl rozdělit na dvě části: v první, *Použité prameny a literatura*, odkazujeme na přímé citace v textu podle jednotlivých stránek, v druhé uvádíme pouze autorem *Doporučenou literaturu* k tématu.

Použité prameny a literatura

Str.:

- 14 - HVÍŽĎALA Karel: *Rozhovory na přelomu tisíciletí. O snech a iluzích o první republice. Rozhovor s Antonínem Klimkem*. Praha 2002, s. 155
- 17 - ČÁBELOVÁ Lenka: *Radiojournal. Rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923-1939*. Praha 2003, s. 34
- 18 - ČTRNÁCTÝ Miloš: *Jak jsme začali. Rukopisné vzpomínky*. Nepublikováno, AČRo, s. 12
- 19 - Dopis Výboru pro uspořádání Týdne Radiofonie, Praha 1926. NA, f. 371, k. 745
- 19 - Dopis M. Fatky z MPT presidiu ministerské rady z 13. 1. 1926. NA, f. 371, k. 745
- 20 - ŠAFRÁNEK Jaroslav: *Milion posluchačů rozhlasu a co dále? Zvláštní otisk Osvěty venkova*, ročník IX, 1937-38, č. 3, s. 72
- 20 - Rukopis rozhlasové přednášky J. Šafránka *Sjezd radioamatérů v Brně*. Premiéra 26. 6. 1928. AČRo, č. P00687
- 22 - ŠAFRÁNEK Jaroslav: *Milion...*, s. 72
- 22 - ŠAFRÁNEK Jaroslav: *Milion...*, č. 4, s. 108
- 23 - STRASMAJER Vladimír: *Historie televize v Československu I*. Praha 1978, s. 3
- 23 - KOŠČO Ján: *Vývoj televize (s osobitným zreteľom na vývoj televize na Slovensku)*. VŠMU, Bratislava 1981, s. 19

- 107 - *Televize. Dodatek k projektovému úkolu*, 30. 11. 1951. NA, f. 861, k. 120, sl. Vystavba rozhlasových budov a vysílačů - Projektové úkoly 1947-1952. Přísně tajné
- 108 - Dopis K. Stahla V. Kopeckému, 19. 10. 1951. NA, f. 861, k. 63, č. j. 2681/51
- 108 - Dopis J. Hrabance z ÚRT Ministerstvu všeobecného strojírenství, 19. 11. 1951. NA, f. 861, k. 63, sl. Urychlená vystavba televize v ČSR, č. j. 3116/1951-tajné, s. 1-4
- 109 - KRÍŽ Jiří: *Budujeme televizní vysílač*. Svět práce, č. 6, 5. 2. 1953
- 109 - *Hlášení postupu výzkumných prací za IV. čtvrtletí 1951*. VÚRT, 9. 1. 1952. NA, f. 861, k. 120, sl. Čs. rozhlas, výzkum, technika. Tajné
- 109 - Propagační leták VÚRT, listopad 1952. In: *Iluminace*, č. 4, 2005, s. 103
- 110 - Sbirka zákonů a nařízení Republiky československé, Vládní nařízení č. 13 z 8. 4. 1952. In: PETRAŇOVÁ Lydia: *Počátky Československé televize*. Televizní tvorba, č. 1, Studijní odbor ČST 1968, s. 4
- 110 - ZELENKA Jan: *K jubileu na slovíčko se svými diváky*. Týdeník Televize, č. 18, 1983, s. 2
- 117 - MLEJNEK František: *Když u nás začínala televize. Výpis z kroniky Mlejnkovy*. Interní informační bulletin ČT, č. 6, 2003, s. 19
- 117 - PLECITÝ F. - ČERNÝ V.: *Televize na hranicích*. APF ČT, PKK, sl. 1
- 118 - Vzpomínka V. Rychtaříka, Týdeník televize, č. 18, 1973, s. 9
- 118 - Vzpomínka I. Štolla, ustně leden 2011
- 119 - *Vývoj a dnešní stav československé televize. Tajná zpráva*, 18. 9. 1951. NA, f. 861, k. 63, sl. Projekt Návrh televizního vysílání při zkrácené lhůtě pro přípravné práce. Č. j. 2673/1951-taj.-V/4
- 119 - Koncept dopisu ministra informací a osvěty předsedovi vlády, nedat. NA, f. 861, k. 63
- 121 - VRABEC Jan: *Organizace televizní tvorby - Základní vývoj podmínek tvorby a výroby programu v prvních patnácti letech činnosti Československé televize*. AMU, SPN, Praha 1977, s. 18
- 122 - DANEŠ Ladislav: *Můj život s múzami, televizí a tak vůbec*. Malá Skála, Praha 2005, s. 78-79
- 122 - (jmc): *Na začátku televize šlo víc o výsledek než o výdělek. Rozhovor s Evou Sadkovou*. Lidové noviny, 27. 4. 2000, s. 24
- 124 - Všechny údaje o programu vycházejí z *Návrhu tematického plánu* na příslušný měsíc
- 125 - Vzpomínka K. Kohouta, Týdeník televize, č. 14, 1983, s. 14
- 126 - SUCHÝ Ota: *Vzpomínky na budování televize v letech 1951-1954*. In: *Dějiny vědy a techniky 6. Historie studiové rozhlasové a televizní techniky*. RNTM, č. 160, NTM Praha 1999, s. 91-95
- 126 - Vzpomínka K. Kohouta..., s. 14
- 126 - *Ze zvukového záznamu pořadu Pět let televize*, ČT, 1958
- 127 - Vzpomínka J. Marvana, Týdeník televize, č. 18, 1973, s. 5

- 129 - Vzpomínka K. Kohouta..., s. 14
- 130 - (dr, vac): *1. května 1953 - svědectví pamětníků Martina Glase, Miroslava Ráže a Otakara Suchého*. Info - interní informační bulletin ČT, č. 5, 2001, s. 13
- 138 - *Užití filmu v televizi a televize ve filmu*. NA, f. 867, k. 7, sl. Komise pro vývoj a využití televize, č. j. 35 352/1955
- 139 - *Perspektivní plán technického rozvoje ministerstva kultury*. NA, f. 867, k. 14, č. j. 78 038/1954
- 140 - *Organizační řád Čs. rozhlasu*, 16. 12. 1955. NA, f. 867, k. 139
- 141 - CYSAŘOVÁ Jarmila: *Televize a totalitní moc. 1953-1967*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1996, s. 10
- 143 - *Porada vedoucích představitelů divadel, čs. státního filmu, čs. rozhlasu, televize a AMU o vzájemné spolupráci*, 19. 1. 1954. NA, f. 867, k. 1, č. j. 14515/1954
- 143 - DANEŠ Ladislav: *Můj život...*, s. 79
- 144 - *Televize vysílá*. Československý rozhlas a televize, 5. 11. 1953, APF ČT
- 147 - *První rok čs. televize*. Československý rozhlas a televize, 3.-9. května 1954, s. 2-3
- 153 - CYSAŘOVÁ Jarmila: *Televize a totalitní moc...*, s. 12-13
- 156 - *Návrh perspektivního plánu rozvoje televize na území Československé republiky*. Vládní komise pro výstavbu televize v Československé republice. Důvěrný materiál. Březen 1956. Knihovna Poštovního muzea, Praha
- 158 - Vzpomínka Zdeňka Havlíčka. In: ŠVIHÁLEK Milan: *Padesát let televizního studia Ostrava*. ČT, Televizní studio Ostrava, Ostrava 2005, s. 23
- 159 - *Zápis o poradě komise číslo 4 Ministerstva spojov pre predbežný výber stanoviska pre rádiokomunikačné prevádzkové objekty, ve veci predbežného výberu staveniska pre televizní prenosový sál v Bratislave na mieste výstavby*. NA, f. 867, k. 14, důvěrné, č. j. 01192
- 160 - *Před 30 lety začalo televizní vysílání z Bratislavy*. Info - interní informační bulletin ČT, č. 10, 1996, s. 13-14
- 162 - Dopis V. Feldsteina V. Kopeckému. APF ČT, PKK, sl. 4
- 163 - TOMSA Milan: *Zázraky televize*. Práce, Praha 1959, s. 135
- 164 - Tamtéž, s. 137
- 165 - Komise pro vývoj a využití televize. NA, f. 867, k. 7, č. j. 35 352/1955
- 167 - CYSAŘOVÁ Jarmila: *Televize a totalitní moc...*, s. 14
- 167 - CYSAŘOVÁ Jarmila: *Televize a totalitní moc...*, s. 24-25
- 168 - CYSAŘOVÁ Jarmila: *Československá televize a politická moc 1953-1989*. In: *Soudobé dějiny*, č. 3-4, 2002, s. 521-537
- 169 - CYSAŘOVÁ Jarmila: *Televize a totalitní moc...*, s. 15
- 181 - Dopis V. Táborského M. Stolovi, 21. 1. 2011, osobní archiv
- 182 - KOŠČO Ján: *Vývoj televize (s osobitným zreteľom na vývoj televize na Slovensku)*. VŠMU, Bratislava 1981, s. 39

- 183 - CYSAROVÁ Jarmila: *Televize a totalitní moc...*, s. 15
 183 - *O současném stavu a nových úlohách ČST*, 24. 5. 1960, Život strany, č. 12, 1960
 184 - Život strany, č. 5, 1965
 184 - BRINČIL Jaroslav: *Řízení a organizace Čs. televize*. In: *Televize známá neznámá I*. Studijní odbor ČST, Praha 1970, s. 175-176
 186 - Zápis kronikáře A. Boše. APF ČT, PKK, sl. 2
 186 - Dopis R. Růžičky M. Štollovi, 25. 1. 2011, osobní archiv
 186 - Dopis J. Gogoly M. Štollovi, 20. 1. 2011, osobní archiv
 186 - Dopis J. Svobody M. Štollovi, 28. 1. 2011, osobní archiv

Doporučená literatura

Ke kontextu

- BEDNÁŘIK Petr - CEBE Jan: *Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950*. In: *Acta Musei Nationalis Pragae, C - Literární historie*. Roč. 53, Praha 2008, s. 54-56
 BEDNÁŘIK Petr - JIRÁK Jan - KÖPPLOVÁ Barbara: *Dějiny českých médií. Od počátků do současnosti*. Grada, Praha 2011
 ČÁBELOVÁ Lenka: *Radiojournal. Rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923-1939*. Karolinum, Praha 2003
 ČTVRTNÍK Pavel - GALUŠKA Jan - TOŠNEROVÁ Patricia: *Poštovníctví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 555 Knihy, Liberec 2008
 EFMERTO VÁ Marcela: *Elektrotechnika v českých zemích a v Československu do poloviny 20. století. Studie k vývoji elektrotechnických oborů*. Libri, Praha 1999
 HOŘENÍ Zdeněk (ed.): *KSC o tisku, rozblasu a televizi (1945-1975)*. Edice Prameny. Vydavatelství Novinář, Praha 1976
 KLIMEK Antonín: *Velké dějiny zemí Koruny české XIII. (1918-1929)*. Paseka, Praha - Litomyšl 2000
 KLIMEK Antonín: *Velké dějiny zemí Koruny české XIV. (1929-1938)*. Paseka, Praha - Litomyšl 2002
 KNAPÍK Jiří - FRANC Martin a kol.: *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*. Academia, Praha 2011
 KNAPÍK Jiří: *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948-1953*. Libri, Praha 2002
 KNAPÍK Jiří: *Únor a kultura: sovětizace české kultury 1948-1950*. Libri, Praha 2004
 KNAPÍK Jiří: *V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956*. Libri, Praha 2006
 KONČELÍK Jakub - VEČERA Pavel - ORSÁG Petr: *Dějiny českých médií 20. století*. Portál, Praha 2010

- KÖPPLOVÁ Barbara a kol.: *Dějiny českých médií v datech*. Karolinum, Praha 2003
 MIKEŠ Jan - EFMERTO VÁ Marcela: *Elektřina na dlani. Kapitoly z historie elektrotechniky v českých zemích*. Milpo Media, Praha 2008
 NÁLEVKA Vladimír: *Studená válka*. Triton, Praha 2002
 PTÁČEK Jiří a kol.: *30 let Střední průmyslové školy filmové v Čimelicích*. Vydala SPŠF, Čimelice 1982
 SZCZEPANIK Petr: *Konzervy se slovy. Počátky zvukového filmu a česká mediální kultura 30. let*. Host, Brno 2009
 ŠAFRÁNEK Jaroslav: *Co máme vědět o rozblasu*. MZ, Praha 1934
 ŠAFRÁNEK Jaroslav: *Milion posluchačů rozblasu a co dále?* Osvěta venkova, č. 3, 1937, s. 72-76; č. 4, 1938, s. 106-108, Ústřední spolek Svobodné učení selské v Praze
 ŠTOLL Ivan: *Dějiny fyziky*. Prometheus, Praha 2009
 ŠTOLL Martin a kol.: *Český film. Režiséři-dokumentaristé*. Libri, Praha 2009
 TOMEŠ Josef a kol.: *Český biografický slovník XX. století*. Paseka, Praha - Litomyšl 1999
 VESELÝ Alois - BURIAN Michal: *Radiotechnický průmysl v Protektorátu Čechy a Morava*. In: HOŘEJŠ Miloš - LORENCOVÁ Ivana: *Věda a technika v období 2. světové války*. NTM, Praha 2009, s. 313-320

O televizi

Archivní prameny

- Národní archiv ČR, fondy*: 292, 343, 371, 429, 563, 861, 867, 867
Vojenský ústřední archiv, složky: MNO 1945, MNO 1946, VTÚ 1946, VTÚ 1947, VTÚ 1951
Archiv a programové fondy České televize, složky pozůstalosti K. Kohouta: 1-4, Dějiny ČT
Archiv a programové fondy Českého rozhlasu, spisová složka SM-34/50, SM-36/52
Archiv Národního technického muzea v Praze, fond Jaroslav Šafránek, 1-6
Archiv Univerzity Karlovy, fondy: Lékařská fakulta UK, prof. Dr. Jaroslav Šafránek, Přírodovědecká fakulta UK

Tištěné prameny

- 50 let rozhlasové a 20 let televizní techniky v ČSSR a její další rozvoj*. Společnost dopravy a spojů, Praha 1973, s. 23-53
 BAUMAN Milan - KEJHA Ladislav - MICHALEC Zdeněk: *Za televizní obrazovkou*. Polytechnická knihnice, SNTL, Praha 1963
 BRINČIL Jaroslav - FUKERIR Vratislav: *Československá televize v číslech (1954-1964)*. Studijní odbor ČST, Praha 1965
 BRÍZA Josef: *Televize - Jak funguje moderní televizní soustava*. Poštovní služba, Praha 1938

- CYSAŘOVÁ Jarmila: *16x život s televizí. Hovory za obrazovkou*. FITES, Praha 1998
- CYSAŘOVÁ Jarmila: *Československá televize a politická moc 1953-1989*. In: *Soudobé dějiny*, č. 3-4, 2002, s. 521-537
- CYSAŘOVÁ Jarmila: *Televize a totalitní moc. 1953-1967*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1996
- DANEŠ Ladislav: *Můj život s múzami, televizí a tak vůbec*. Malá Skála, Praha 2005
- Dějiny vědy a techniky 6. Historie studiové rozhlasové a televizní techniky*. RNTM, č. 160, NTM, Praha 1999
- GLAS Martin: *Vzpomínky na počátky televize u nás*. Synchron, č. 5-6, 2008, s. 27-29; Synchron, č. 1, 2009, s. 25-29; Synchron, č. 4, 2009, s. 31-35
- Historie studiové rozhlasové a televizní techniky 2*. RNTM, č. 179, NTM, Praha 2003
- JANOVSKÝ Igor - KLEINOVÁ Jana - STRÍTESKY Hynek (eds.): *Věda a technika v Československu 1945-1960*. NTM, Praha 2010, s. 110-128
- KOŠČO Ján: *Vývoj televize (s osobitným zreteľom na vývoj televize na Slovensku)*. VŠMU, Bratislava 1981
- KRAL Petr: *Karel Teige a film*. Filmový ústav, Praha 1966, s. 102-106
- KUT Bohumil: *Počátky televize v ČSR*. I. díl. Učební oddělení ČST, Praha 1968
- POTUČEK Jan: *Měšťanská beseda*. Reflex, č. 5, 2004, s. 60-63
- SEGER Jiří: *Televize - dílo generací*. Nakladatelství dopravy a spojů, Praha 1978
- STRASMAJER Vladimír: *Cesta k divákovi. 20 let Československé televize*. Studijní odbor ČST, Praha 1973
- STRASMAJER Vladimír: *Historie a současnost televizního vysílání ve Velké Británii*. UK, SPN, Praha 1971
- STRASMAJER Vladimír: *Historie televize v Československu I*. UK, SPN, Praha 1978
- ŠAFRÁNEK Jaroslav: *Curriculum vitae*. VI. nákladem, Praha 1935
- ŠAFRÁNEK Jaroslav: *Televize*. Radioobchod, Praha 1936
- ŠVIHÁLEK Milan: *Padesát let televizního studia Ostrava*. ČT, Televizní studio Ostrava, Ostrava 2005
- Televize známá neznámá I*. Studijní odbor ČST, Praha 1970
- TESAR Ivan a kol.: *Televizní výkladový slovník*. I, II, III. Odbor výzkumu programu ČST a diváků v ČSR. Praha 1978
- TOMSA Milan: *Zázraky televize*. Práce, Praha 1959
- VÁVRA Otakar: *Podivný život režiséra. Obrazy vzpomínek*. Prostor, Praha 1996
- VRABEC Jan: *Organizace televizní tvorby - Základní vývoj podmínek tvorby a výroby programu v prvních patnácti letech činnosti Československé televize*. I, II. AMU, SPN, Praha 1977
- Z dějin rozhlasu televize a filmu 1*. RNTM, č. 191, NTM, Praha 2005

Dobová periodika:

A-Zet, České slovo, Československá pošta - telegraf - telefon, Československý rozhlas a televize, Čs. Radiosvět, Kurýr, Lidové noviny, Lidový deník, Lípa, Národní listy, Osvěta venkova, Poštovní listy, Poštovní obzor, Poštovní úředník, Poštovní zaměstnanec, Právo lidu, Přítomnost, Radio a televize, Radioamatér, Radiojournal, Radioobchod, Severočeský deník Liberec, Svět mluví, Televize, Týden rozhlasu, Týdeník televize, Večerník Praha, Venkov, Věstník Ministerstva dopravy, Věstník Ministerstva pošt a telegrafů

Diplomové práce:

- BENÍŠKOVÁ Marcela: *Televize v oblasu českého tisku třicátých let*. FŽ UK, Praha 1975
- DOUSEK Josef: *Počátky a experimentální vývoj televize v Evropě mezi dvěma světovými válkami*. FŽ UK, Praha 1975
- PETRAŇOVÁ Lydia: *Počátky československé televize 1953-1957*. FF UK, Praha 1967
- RICHTER Ivan: *Vznik a vývoj televizního vysílání v Československu*. FŽ UK, Praha 1973
- SMOLINOVÁ Zuzana: *Ohlas na televizní vysílání v českém tisku v letech 1945-1953*. FŽ UK, Praha 1975
- VESELÍK Jiří: *Počátky naší televize*. FSVP UK, Praha 1969

Internetové zdroje:

- BARTOŠ, Michal: *Stránky z historie české televize*:
<http://www.ceska-televize.uvadi.cz/>
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Radioamat%C3%A9rstv%C3%AD>
<http://www.crk.cz/SPOLKYC>
<http://www.ok1jfh.net/amater.htm>
<http://www.ok1uu.com/historie1.htm>
<http://www.radiohistoria.sk/Oldradio/main.nsf/wdocu/0000278>
 ŠMÍD Milan: *Historie televize v ČR - I, Předváleční průkopníci*:
<http://www.louc.cz/pril01/p33his1.html>
 VANÍČEK, Zdeněk: *TELEGRAFIA - Historický vývoj firmy*:
<http://www.radiohistoria.sk/oldradio/main.nsf/7438a3f82ebe9424c12570d3006d6e73/56dc27036a803a00c125738f006f334a?OpenDocument>
www.ceskatelevize.cz
www.cro.cz

Rozhlasové pořady:

- 1 000 000. koncesionář Čs. rozhlasu*. Vyhlášení ankety. Premiéra Československý Radiojournal 19. 12. 1937 (AČRo, AF05902/2)
- Rozhlasová přednáška E. Svobody *Oko lidské proti oko elektrickému*. Premiéra Československý Radiojournal 16. 11. 1937 (AČRo, AF00564/8)
- Vstupte s Emilií Těšínskou*. Premiéra Český rozhlas Leonardo 20. 11. 2010

Audiovizuální díla - dokumentární filmy:

- Čtyřicet let.* Režie Tomáš Krůta, ČT 1993
Nářěvka v největší rozhlasové stanici v Evropě. 1931
Nipkou, Bairn und die Entwicklung des Fernsehens. Režie Joachim Schröder, Target Film GmbH, Mnichov 1995
Rozhlas a film II. Film Českého rozhlasu, 1942
Stavba a montáž anténních věží při velké rozhlasové stanici v Liblicích u Českébo Brodu. 1932
Televize ve znamení bábového kříže. Spiegel TV GmbH, 2004
Velká rozhlasová stanice v Liblicích u Českébo Brodu. 1931
Vizionář televize Jaroslav Šafránek. Režie Martin Štoll, ČT 2010
Výroba rozhlasových přijímačů. Snímky z továrny na rozhlasové přijímače Philips v Praze-Hloubětíně. Režie Jan Kučera, Elekta-journal, Praha, nedat.
Zajatý blas. Režie Jiří Lehovec, 1939

ZKRATKY

- ABC - Australian Broadcasting Company
AČRo - Archiv Českého rozhlasu
AMU - Akademie múzických umění
APF ČT - Archiv a programové fondy České televize
AUK - Archiv Karlovy univerzity
AV ČR - Akademie věd České republiky
BBC - British Broadcasting Corporation,
resp. British Broadcasting Company
CSB - Canadian Broadcasting System
ČKD - Českomoravské závody Kolben-Daněk
čs. - československý
ČSD - Československé státní dráhy
ČSM - Československý svaz mládeže (viz též SČM)
ČSR - Československá republika
ČSSR - Československá socialistická republika
ČST - Československá televize
ČT - Česká televize
ČVUT - České vysoké učení technické v Praze
DAMU - Fakulta divadelní AMU
EBU - European Broadcasting Union, též UER
Eurovision - součást organizace EBU/UER
f. - fond (archivní)
FAMU - Fakulta filmová a televizní AMU
FF - Filozofická fakulta
FITES - Český filmový a televizní svaz
FSVP UK - Fakulta sociálních věd a publicistiky
FŽ UK - Fakulta žurnalistiky
Intervision - součást organizace OIRT
JZD - jednotné zemědělské družstvo
k. - karton (archivní)
Kč - československá měna v letech 1918-1938

Kčs - československá měna v letech 1945-1992
KSC - Komunistická strana Československa
MEVRO - Mezinárodní výstava rozhlasu
MI - ministerstvo informací
MIO - ministerstvo informací a osvěty
MK - ministerstvo kultury (1956-1967 ministerstvo školství a kultury)
MNO - ministerstvo národní obrany
MP - ministerstvo průmyslu
MPT - ministerstvo pošt a telegrafů
MŠ - ministerstvo školství
MZ - ministerstvo zemědělství
NBC - National Broadcasting System
NDR - Německá demokratická republika
NTM - Národní technické muzeum
NTSC - National Television System Committee
OIRT - Organisation Internationale de Radiodiffusion et Télévision
OT - Organisation Todt
PAL - Phase Alternating Line, televizní norma barevného vysílání
RAI - Radiotelevisione Italiana
PKK - pozůstalost Karla Kohouta
RNTM - Rozpravy Národního technického muzea
ROH - Revoluční odborové hnutí
RTL - Radio Télévision Luxembourg
SECAM - Séquentiel couleur à mémoire,
televizní norma barevného vysílání
SCM - Svaz české mládeže
SK - sportovní klub
sl - složka (archivní)
SNP - Slovenské národní povstání
SPN - Státní pedagogické nakladatelství
SPŠF - Střední průmyslová škola filmová v Čimelicích
SRN - Spolková republika Německo
SSSR - Svaz sovětských socialistických republik, tj. Sovětský svaz
StB - Státní bezpečnost
TGM - Tomáš Garrigue Masaryk
TM - Technický magazín
UER - Union Européenne de Radiodiffusion, též EBU
UK - Univerzita Karlova
UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
URT - Ústav rozhlasové techniky, též VURT
USA - Spojené státy americké
UTS Praha - Ústřední televizní studio Praha
UV KSC - Ústřední výbor Komunistické strany Československa

VŠMU - Vysoká škola múzických umění v Bratislavě
VTU - Vojenský technický ústav
VURT - Výzkumný ústav rozhlasové techniky, též URK
VUST - Výzkumný ústav pro sdělovací techniku A. S. Popova
YMCA - Young Men's Christian Association
ZRo - Zemědělský rozhlas